

UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA EKONOMICKO – SPRÁVNÍ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2010

Petra Paprskářová

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní

Současná reforma veřejné správy v kontextu vývoje od roku 1918
Petra Paprskářová

Bakalářská práce
2010

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Ústav veřejné správy a práva
Akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Petra PAPRSKÁŘOVÁ**

Studijní program: **B6202 Hospodářská politika a správa**

Studijní obor: **Veřejná ekonomika a správa**

Název tématu: **Současná reforma veřejné správy v kontextu vývoje od roku 1918**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Charakteritika veřejné správy
Charakteristika vývojových etap od roku 1918
Současná reforma veřejné správy

Rozsah grafických prací: –
Rozsah pracovní zprávy: cca 30 stran
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

- 1 JANÁK, Jan, HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, DOBEŠ, Jan. Dějiny správy v českých zemích. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2007. 570 s. ISBN 978-80-7106-906-5.
- 2 MATES, Pavel. Kapitoly z historie české veřejné správy v letech 1848 - 1989. Praha : Vysoká škola ekonomická, 1996. 66 s. ISBN 80-7079-846-7.
- 3 SCHELLE, K. Kapitoly z dějin státní správy. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně č. 20, 1992, 164 s. ISBN 80-210-0493-2.
- 4 SCHELLE, K. Vývoj veřejné správy v letech 1848 - 1948. Praha : Eurolex Bohemia, 2002. 389 s. ISBN 80-86432-25-4

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Miloš Charbuský, CSc.
Ústav veřejné správy a práva

Datum zadání bakalářské práce: 30. června 2009

Termín odevzdání bakalářské práce: 30. dubna 2010

doc. Ing. Renáta Myšková, Ph.D.

děkanka

L.S.

Ing. Robert Bača, Ph.D.

vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 17. července 2009

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 ods. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 30. 4. 2010

Petra Paprskářová

Poděkování:

Chtěla bych poděkovat vedoucímu bakalářské práce PhDr. Miloši Charbuskému, CSc. za poskytnuté rady, konzultace a odborné vedení, které mi pomohlo k vypracování této práce.

SOUHRN

Práce se zabývá současnou reformou veřejné správy v kontextu s jejím historickým vývojem od roku 1918. První část práce se zabývá charakteristikou veřejné správy, jejími pravomocemi, působností a orgány. Druhá část práce se rozsáhleji zabývá historickým vývojem jednotlivých etap veřejné správy. V poslední kapitole se práce zabývá současnou reformou veřejné správy a jejím porovnáním s historickým vývojem veřejné správy.

KLÍČOVÁ SLOVA

Veřejná správa, vývoj veřejné správy, současná reforma veřejné správy, národní výbory, státní správa, samospráva, období okupace, kraje, obce, okresy.

TITLE

The current reform of public administration in the context of developments since 1918

ABSTRACT

Work deals with the current reform of public administration in the context of its historical development since 1918. The first part deals with the characteristics of public administration, its powers, duties and authorities. The second part deals comprehensively with the historical development of various stages of public administration. In the last chapter of this work deals with the current reform of public administration and its comparison with the historical development of public administration.

KEYWORDS

Public administration, development of public administration, the current reform of public administration, national committees, government, local government, the occupation, regions, municipalities, districts.

Obsah

Úvod.....	11
1. Charakteristika veřejné správy	12
1.1 Pojem veřejné správy	12
1.2 Nositel veřejné správy.....	13
1.3 Úkoly veřejné správy	14
1.4 Organizace české veřejné správy	14
1.5 Státní správa a samospráva	15
1.6 Vztahy státu a územní samosprávy.....	16
2. Charakteristika vývoje etap veřejné správy od roku 1918.....	17
2.1 Období meziválečné republiky	17
2.2 Období nacistické okupace	20
2.3 Veřejná správa v letech 1945 - 1989.....	23
2.4 Veřejná správa po roce 1989.....	31
3. Současná reforma veřejné správy.....	36
3.1 Czech POINT	36
3.1.1 Co je Czech POINT	37
3.1.2 Cíl projektu Czech POINT.....	37
3.1.3 Co poskytuje Czech POINT.....	37
3.2 Komunikační infrastruktura veřejné správy.....	39
3.2.1 Digitální mapa veřejné správy	40
3.3 Zákon o eGovernmentu.....	40
3.3.1 Datové schránky.....	41
3.3.1.1 Co jsou datové schránky	41
3.3.1.2 Zřízení datové schránky	42
3.4 Základní registry veřejné správy.....	42
3.4.1 Druhy základních registrů veřejné správy	43
3.5 Cíl eGOVERNMENTU	43
Závěr	45

Seznam obrázků

Obr. 1: Nárůst počtu pracovišť CzechPOINT	38
Obr. 2: Struktura pracovišť CzechPOINT	39

Seznam použitých zkratk

č.	číslo
ČR	Česká republika
ČSR	Československá republika
KIVS	Komunikační infrastruktura veřejné správy
KSČ	Komunistická strana Československa
KÚ	Krajský úřad
NSDAP	Národně socialistická německá dělnická strana
OkÚ	Okresní úřad
ORP	Obce s rozšířenou působností
Sb.	Sbírka zákonů ČR
úř. věst.	Úřední věstník
úř. věst. čsl.	Úřední věstník československý

Úvod

Tématem této bakalářské práce je popis současné reformy veřejné správy a jejího kontextu s vývojem od roku 1918 do současnosti.

Práce je rozdělena do tří kapitol. Kritériem pro toto uspořádání bylo vytvoření přehledného seznámení s veřejnou správou, vývoje veřejné správy a její současné reformy.

Jak jsem již v předchozím odstavci nastínila, první kapitola je určena k seznámení se s veřejnou správou, pojmem veřejné správy, orgány veřejné správy, působností a pravomocí veřejné správy a charakteristikou veřejné správy.

Druhá část je rozdělena podle jednotlivých časových úseků a období Československé republiky. Začíná obdobím meziválečné republiky a končí popsáním situace veřejné správy po roce 1989. Je zde uveden hlavní vývoj jednotlivých etap vývoje veřejné správy, která se zde v dané době a území vyvíjela.

Třetí kapitola navazuje na vývoj veřejné správy. Jejím obsahem je téma současné reformy veřejné správy.

Prvním cílem této práce je charakteristika veřejné správy a její působnost a pravomoc. Druhým cílem je charakterizovat etapy vývoje veřejné správy od roku 1918 po současnost a seznámit se, se současnou reformou veřejné správy.

První kapitola se věnuje prvnímu cíli, přičemž druhá a třetí kapitola se rozsáhleji zabývá cílem druhým.

1. Charakteristika veřejné správy

1.1 Pojem veřejné správy¹

Veřejná správa je všeobecně považována za ústřední pojem jak správního práva, tak správní vědy.

Východiskem jejího vymezení je pojem správy, která bývá chápána jako soubor činností majících záměrný charakter, které jsou uskutečňovány v relativně trvale organizovaných celcích, v objektivně vymezeném rámci a jež jsou zaměřeny k dosažení určitého cíle a současně jde i o zajištění těch procesů, jimiž se správa uskutečňuje.

Pojem veřejná správa bývá používán jednak ve smyslu materiálním, jednak organizačním. V prvním případě jde o určení úkolů veřejné správy, okruhů jejich činností. V organizačním pojetí je veřejná správa vymežována s ohledem na to, kdo ji vykonává.

Dnešní pojetí veřejné správy jako služby předznamenává další úkoly, které se sice pohybují v rámci právního řádu, ale jejich realizace nemá tradiční veřejnoprávní povahu, ale používá se smluvních forem soukromého práva, ale i faktických úkonů jako doporučení, nezavazující informace, výzvy apod.²

¹ *Úvod do regionálních věd a veřejné správy*. 4. vydání. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2004. 447 s. ISBN 80-86473-80-5.

² HENDRYCH, Dušan. *Správní věda : Teorie veřejné správy*. 2. Praha : ASPI, a. s., 2007. 212 s. ISBN 978-80-7357-248-8.

1.2 Nositel veřejné správy³

Jako každá organizovaná činnost, musí být i správa někomu přiřazena, aby zajišťoval její výkon a nesl za něj odpovědnost. Ten, kdo tak činí je nazýván subjektem nebo nositelem veřejné správy. Z hlediska regionálních věd jsou jakožto subjekty veřejné správy významné stát a územní veřejnoprávní korporace (dalšími subjekty veřejné správy pak mohou být např. osobní a věcné veřejnoprávní korporace, veřejné ústavy, podniky)

Od subjektu veřejné správy je třeba odlišit toho, kdo veřejnou správu v jeho zastoupení vykonává, tj., kdo je jejím jednatelem (vykonavatelem). Hovoří-li se o jednatelech veřejné správy, má se jimi na mysli úřad (orgán) jako celek, nikoli jejich jednotlivé složky (např. referáty, odbory, oddělení)

Příslušnost orgánu veřejné správy představuje určení pravomoci a působnosti orgánu veřejné správy v konkrétní záležitosti.

Za orgán veřejné správy můžeme považovat takový subjekt veřejné správy, který má určitou organizační samostatnost, není pouze součástí jiného orgánu, a přitom má zákonem určenou vlastní pravomoc a působnost.

Vlastní výkon veřejné správy je uskutečňován především vůči adresátům veřejné správy, jimiž jsou osoby fyzické a právnické, které vystupují ve vztazích upravených předpisy správního práva. O výkon veřejné správy se ovšem jedná také ve vztazích mezi jednotlivými subjekty, jakož i vykonavateli veřejné správy.

³ *Úvod do regionálních věd a veřejné správy*. 4. vydání. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2004. 447 s. ISBN 80-86473-80-5.

1.3 Úkoly veřejné správy⁴

Úkoly jsou základem jakéhokoli uspořádání veřejné správy, včetně její organizační výstavby. Plnění úkolů je účelem veřejné správy a důležitým kritériem jejího hodnocení. Aby mohl být nějaký úkol plněn, musí být dostatečně korektizován, přiřazen určitému subjektu jako vykonavateli a stanoven pracovní postup, podle něhož bude plnění úkolu probíhat. Čím je úkol složitější a prostorově rozsáhlejší, tím je zabezpečení jeho realizace náročnější a dražší.

Úkoly veřejné správy představují záležitosti, které jsou středem pozornosti celého státního společenství nebo jeho relevantních částí (regionu, města, vysoké školy apod.) a odpovídají a jsou spojeny dlouhodobými cíli, o nichž ve společenství bylo dosaženo shody, že jde o cíle sledující veřejné zájmy a proto byly politicky deklarovány jako veřejné úkoly.

Veřejné úkoly přisuzované veřejné správě (správním úřadům, orgánům samosprávy, event. dalším subjektům) můžeme dělit po vzoru správního práva na nařizovací a pečovatelské, tj. takové, které spočívají v přímém poskytování určitých služeb nebo v jejich zabezpečování.

1.4 Organizace české veřejné správy

Ústavní základy české veřejné správy tvoří Ústava ČR, ústavní zákony, které spolu s Ústavou a Listinou základních práv a svobod zakládají ústavní pořádek.⁵

Členění veřejné správy lze provést podle rozmanitých kritérií. Z hlediska regionálních struktur má význam zejména rozlišování správy na ústřední a místní a samozřejmě také státní správu a samosprávu.⁶

⁴ HENDRYCH, Dušan. *Správní věda : Teorie veřejné správy*. 2. Praha : ASPI, a. s., 2007. 212 s. ISBN 978-80-7357-248-8.

⁵ HENDRYCH, Dušan. *Správní věda : Teorie veřejné správy*. 2. Praha : ASPI, a. s., 2007. 212 s. ISBN 978-80-7357-248-8.

1.5 Státní správa a samospráva⁷

Veřejná správa, z hlediska subjektů, které ji vykonávají, bývá členěna na státní správu a samosprávu.

Státní správa je uskutečňována státem a představuje základ veřejné správy vůbec. Plyne z vlastní podstaty státu, jeho funkcí, postavení atd. Jak konstatuje P. Průcha, je státní správa svojí povahou organizující a mocensko-ochrannou činností státu spojující v sobě prvky klasického řízení a prvky regulace.

Samosprávu můžeme vymezit negativně, tj. jako veřejnou správu, kterou uskutečňují jiné veřejnoprávní subjekty než je stát. Z organizačního hlediska jde o subjekty, označované jakožto veřejnoprávní korporace, které mají autonomní postavení.

Třebaže se samospráva účastní na výkonu veřejné správy a je součástí správy státu, nelze ji ztotožňovat se státní správou. Samospráva zajišťuje určitou oblast veřejné správy, která jí byla svěřena zákonem a zde je více méně nezávislá. Samospráva je tedy onou částí správy státu, která byla decentralizována na zvláštní, od státu odlišné subjekty.

Třebaže má samospráva svoje zvláštní postavení je současně charakterizována také tím, že musí uskutečňovat organizující a mocensko-ochranné činnosti s prvky řízení a regulace, což je zvláště patrné u samosprávy územní, tj. obcí, případně vyšších územně samosprávných celků.

⁶ *Úvod do regionálních věd a veřejné správy*. 4. vydání. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2004. 447 s. ISBN 80-86473-80-5.

⁷ MATES, Pavel; MATULA, Miloš. *Kapitoly ze správní vědy*. první. Praha : VŠE v Praze, 1997. 63 s. ISBN 80-7079-128-4.

1.6 Vztahy státu a územní samosprávy⁸

Územní samospráva je vykonávána v mezích příslušných zákonů nezávisle na státu. Stát tedy může do činnosti územní samosprávy zasahovat pouze tehdy, jedná-li územní samospráva v rozporu se zákony a ostatními obecně závaznými předpisy, jestliže se jedná o ochranu zákona. Přitom může stát použít pouze zákonných prostředků

Stát vymezuje zákonný rámec pro postavení, organizaci a úkoly obcí a vyšších stupňů územní samosprávy. Spolupracuje s územní samosprávou, poskytuje jí prostřednictvím svých ústředních orgánů a institucí odbornou a metodickou pomoc při výkonu přenesené působnosti. Vykonává právní dozor nad činností územní samosprávy, nad plněním právních povinností, dodržování zákonnosti, dozor nad rozhodováním ve správním řízení, a to v zákonem stanoveném rozsahu.

⁸ PEKOVÁ, Jitka; PILNÝ, Jaroslav. *Veřejná správa a finance*. Praha : Codex Bohemia, s. r. o., 1998. 304 s. ISBN 80-85963-85-X.

2. Charakteristika vývoje etap veřejné správy od roku 1918⁹

2.1 *Období meziválečné republiky*

Celý právní řád a správní systém jednak Rakouska pro české země, jednak Uher pro Slovensko a Podkarpatskou Rus převzala předmnichovská ČSR tzv. recepčním zákonem – první právní normou, kterou přijal Národní výbor již 28. října 1918 a která byla později publikována pod č. 11/1918 Sb. Tvůrci nového státu se tak snažili zachovat právní kontinuitu.

Správní aparát ČSR se určitým způsobem odlišoval od starého rakouského správního systému. Bylo to zejména zpolitizováním veřejné správy ve smyslu politického stranictví. Pro první republiku nebyl již typický apolitický byrokrat, nýbrž byrokrat mající v kapse jednu nebo i více legitimací různých politických stran.

Dalším výrazným rysem prvorepublikové správy je její demokratizace, odpovídající tehdejšímu obecně přijímaným normám buržoazně demokratického systému. Nejvýrazněji se projevila v nejnižším stupni územní samosprávy, neboť do obcí se od roku 1919 volilo podle zásad všeobecného, přímého, rovného a tajného hlasovacího práva na základě poměrného zastoupení.

Institucemi, které udávaly určitý revoluční charakter veřejné správě v prvních měsících po vzniku ČSR, nebyly pouze národní výbory. Tuto funkci plnily i ostatní méně známé občanské sbory, které vznikly většinou koncem roku 1918, tj. v době, kdy již bylo přikročeno k likvidaci národních výborů, a na něž byly přeneseny některé úkoly veřejné správy. Byly to okresní demobilizační výbory, několikastupňový systém hospodářských rad a bytové úřady, nemluv již o dělnických radách.

⁹ JANÁK, Jan, HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, DOBEŠ, Jan. Dějiny správy v českých zemích. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2007. 570 s. ISBN 978-80-7106-906-5.

Hned po vzniku ČSR se projevíly snahy po likvidaci vyšších složek územní samosprávy, které došly svého výrazu v župním zákoně z roku 1920. Ani župní zákon však nemohl zatajit, že byl produktem radikálního poválečného období, proklamujícího pod vlivem válečných událostí požadavky lidových mas, a odstraňoval nejen těžkopádné a tehdejšími prostředky nesnadno zvládnutelné zemské celky, nýbrž zaváděl i poměrně rozsáhlou spoluúčasť občanstva ve veřejné správě.

Národní výbory v českých zemích stejně jako národní výbory na Slovensku, jež byly velkou politickou organizací plnící od okamžiku vzniku ČSR funkci mocenského aparátu, zabezpečovaly nejrozmanitější úkoly v oblasti hospodářské, sociální, zásobovací, bezpečnostní, vojenské, kulturní a v řadě dalších.¹⁰

Produktem poválečného období byla rovněž definitivní Ústava ČSR, přijatá Národním shromážděním spolu se župním zákonem 29. února 1920. Ústava obsahovala řadu demokratických ustanovení, která však nebyla vždy uváděna v platnost.

V prvním období se státní moc mladého státu obracela především proti německé menšině, která se snažila narušit integritu republiky. Projevilo se to zejména v potlačení iredentistického puče z října až prosince 1918, v zákrocích proti německé menšině v březnu 1919 apod. Později se však výrazněji začala obracet především proti dělnictvu a také proti komunistické straně. Státní aparát mezitím získal znovu ztracenou prestiž, takže nebylo již třeba taktizovat a podpírat autoritu státní správy různými občanskými sbory a sbory důvěrníků při politických úřadech, jak to dělal v době po převratu ministr vnitra Antonín Švehla. Na zachovaný státní aparát politické správy, policie a četnictva s jeho mnohaletými zkušenostmi s „usměrňováním“ českého národního hnutí a socialistického dělnického hnutí za habsburské monarchie bylo možno se již plně spolehnout. Tento správní aparát se znovu osvědčil zejména v letech velké hospodářské krize.

Nejpronikavější zásah však znamenalo přijetí zákona o organizaci politické správy roku 1927 s platností od roku 1928. Tento zákon sjednocoval veřejnou správu na celém území

¹⁰ SCHELLE, K. Vývoj veřejné správy v letech 1848 - 1948. Praha : Eurolex Bohemia, 2002. 389 s. ISBN 80-86432-25-4

republiky a zaváděl opět zemské zřízení, zejména však likvidoval okresní a zemskou samosprávu a prakticky ji postátňoval. Zvýšila se pravomoc byrokratických státních úřadů, kterým se dostalo především větších oprávnění v oblasti trestního správního práva. Občanské samosprávné sbory, které se při těchto úřadech vytvářely, byly zcela závislé na státních orgánech.

Zákon o organizaci veřejné správy byl rovněž výrazným unifikačním aktem, neboť odstraňoval tři odlišné správní systémy a zaváděl jednotnou politickou správu na území celého státu.

Určité snahy o reformu veřejné správy byly dány zájmem na zjednodušení správy, na snížení počtu centrálních úřadů a zejména snahou o snížení nákladů na správu. Tyto tendence byly inspirovány zejména obrovským vzrůstem písemné agendy státních i jiných úřadů. Současně se poukazovalo na nedostatečnost parlamentní a soudní kontroly veřejné správy. Nespokojenost se stavem státní administrativy dostoupila již na počátku republiky takového stupně, že vláda ve svém programu ohlásila roku 1922 úmysl vyzvat k součinnosti všechny orgány státní správy a vypsát dokonce ceny na návrhy na reformu státní administrativy.

Pro předmnichovskou republiku bylo dále charakteristické, že stát svěřoval stále intenzivněji některé úkoly veřejné správy různým soukromým a poloveřejným institucím, popřípadě nuceným svazům. Hned po válce to byly různé přechodné organizace, syndikáty, ústředny a komise, které navázaly na činnost obdobných rakouských institucí vytvořených ve válce za mimořádných poměrů, později to byly odborové organizace podle zákona o gentském systému.

V době po převratu vzniklo rovněž množství různých poradních sborů u ústředních i nižších úřadů. Poradní sbory byly sice známy už dříve, nyní se však jejich počet zvýšil a jejich činnost se rozšířila. Negativně se jejich působení projevovalo ve zdlouhavosti řízení a mnohdy se jich přímo používalo k umrtvení nepohodlných návrhů.

V závěrečném období, od Mnichova do 15. března 1939, došlo především k zásadním ústavním změnám. Byl přerušen proces sjednocování veřejné správy a Slovensko i Podkarpatská Rus si vytvořily vlastní centrální úřady.

V období druhé republiky byl dovršen proces narůstání moci výkonných úřadů. Rozhodujícím činitelem se stala vláda, zatímco moc Národního shromáždění ustoupila zcela do pozadí. Přípravovaná další reakční opatření ve veřejné správě nebyla již realizována, vláda se pouze pokusila o zajištění naprostého vlivu i na nejnižší služku územní samosprávy zavedením instituce obecních a obvodních tajemníků.

2.2 Období nacistické okupace

„Za německé okupace, tedy v letech 1938 – 1945 – v případě českého pohraničí – a v letech 1939 – 1945 – v případě území, ze kterého byl vytvořen tzv. Protektorát Čechy a Morava – se charakter veřejné správy zásadně liší od předchozího období.“¹¹ V odtrženém českém pohraničí byl starý buržoazně demokratický systém správy nahrazen říšskoněmeckým systémem vycházejícím z vůdcovského principu a byly odstraněny všechny zbytky volitelnosti orgánů územní samosprávy. Na území protektorátu se pak stala typickou dvojkolejnost veřejné správy, když zde byly rovněž vytvořeny určitým způsobem modifikované říšskoněmecké správní orgány a jim byly plně podřízeny orgány tzv. česká protektorátní správy; ty však byly během poměrně krátké doby převzaty rovněž nacisty.

Druhou instancí politické správy byli vládní prezidenti. Jejich úřady byly vytvořeny tři, a to v Ústí nad Labem, Karlových Varech a Opavě.

Třetí instancí byl úřad říšského místodržitele v Liberci, který se vyvinul z úřadu říšského komisaře pro sudetoněmecká území. V čele stál říšský místodržitel, který vykonával funkci župního vedoucího NSDAP a jemuž byly svěřeny i další funkce s celožupní působností. Postavení říšského místodržitele v sudetské župě bylo mnohem silnější, než tomu bylo u místodržitelů v ostatních jednotlivých říšských zemích. Říšské místodržitelství se dělilo na dva samostatné úřady spojené pouze osobou místodržitele: na říšské místodržitelství, státní správu a na říšské místodržitelství, župní samosprávu. Vlastním orgánem politické správy byla tato státní správa říšského místodržitele. Stálým zástupcem místodržitele

¹¹ JANÁK, Jan, HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, DOBEŠ, Jan. Dějiny správy v českých zemích. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2007. 570 s. ISBN 978-80-7106-906-5.

ve funkci hlavy župní samosprávy byl župní hejtman. Ten měl v ruce župní rady, jejich počet stanovoval ministr vnitra spolu se zástupcem vůdce.

Velmi výraznou úlohu ve veřejné správě hrála nacistická strana (NSDAP). Územní obvod říšské župy sudetské se kryl zpočátku s územním obvodem župy NSDAP, po vytvoření protektorátu bylo však do sudetské župy nacistické strany přiřčeno i pět protektorátních okresů NSDAP. Byly to okresy Hradec Králové, Praha, Plzeň, Olomouc a Moravská Ostrava.

Územní samospráva byla prakticky likvidována. I ve správě obcí byl nastolen tzv. vůdcovský princip. Ve městech a venkovských obcích vedli správu obce za plné a výlučné odpovědnosti jmenovaní starostové a v městských okresech již zmínění vrchní starostové, pokud podle německého obecního zřízení nespolutřpobili zmocněnci NSDAP. Stálými zástupci starostů byli tzv. přidělcenci. První přidělelec byl podle zákona prvním, stálým zástupcem starosty. Ostatní přidělcenci byli stálými zástupci starosty ve svých pracovních oborech, starosta však mohl vztáhnout každou záležitost na sebe. Dalším obecním orgánem byli obecní radové, kteří měli za úkol zajistit trvalý styk obecní správy se všemi vrstvami obyvatelstva. Netvořili dohromady žádné kolegium a nedělali žádná společná rozhodnutí, nýbrž byli starostovými poradci pouze jako jednotlivci. Kromě obecních radů existovali i tzv. poradci; také oni netvořili kolegium, nýbrž působili jen jako jednotlivci a vykonávali poradní činnost pro starostu a přidělece v určitém správním oboru nebo v určité speciální otázce. K obecním orgánům patřila i porada obecních radů a poradců. Starosta je zval v přiměřené lhůtě k poradě a oznámil jim její předmět. O zajištění souladu mezi obecní správou a nacistickou stranou pečoval zmocnělec NSDAP. Ze zákona byl mu přiznán podstatný vliv na správu obce, aby bylo zajištěno působení obecní správy v intencích nacistické strany. Starosta a přidělcenci z povolání byli jmenováni na 12 roků, starosta a přidělcenci, kteří vykonávali své úřady jako úřady čestné, byli povoláváni na šest roků. Právním nástupcem dřívějších německých organizací samosprávných svazů, které působile v ČSR, se stala nová organizace Deutscher Gemeindetag. Byla to veřejnoprávní korporace s povinným členstvím všech okupovaných obcí.

Od vydání druhého Hitlerova výnosu o zjednodušení správy na počátku roku 1942 byly některé úřady uvedeny dočasně do stavu klidu a ústřední agenda byla zjednodušována. Tato opatření postihla i několik landrátů a rovněž soudnictví. Poslední období ve vývoji správy

nastalo v červenci 1944 vydáním Hitlerova výnosu o totálním nasazení. Proces započatý v roce 1942 se zintenzivnil a celá řada úředních agend byla zrušena nebo omezena.

Jiných forem veřejné správy použili nacisté ve zbytku českých zemí, který byl okupován 15. března 1939 a ze kterého byl vytvořen tzv. Protektorát Čechy a Morava.

Hitlerův výnos z 16. března 1939 stanovil, že protektorát je autonomní a spravuje se sám. Vykonává svá výsostná práva náležející mu v rámci protektorátu „ve shodě s politickými vojenskými a hospodářskými potřebami říše“. Tato výsostná práva měla být vykonávána vlastními orgány a vlastními úřady s vlastními úředníky. Hlava autonomní správy protektorátu, tzv. státní prezident, měla požívat ochrany a čestných práv hlavy státu, pro výkon svého úřadu však potřebovala „důvěry vůdce a říšského kancléře“.

První období, zhruba do 6. dubna 1939, bylo dobou okupační vojenské správy. Rozhodující moc vykonávali velící generálové stojící v čele vojenských velitelství v Praze a Brně, při nichž byli zřízeni tzv. šéfové civilní správy. Ti činili opatření, kterými zasahovali do sféry působnosti veřejné správy, aniž se starali o platné právo. Středním stupněm byli správní šéfové při každém velitelství armádního sboru a nejnižším článkem se staly úřady oberlandrátů. Po ukončení tohoto období stanul v čele říšské správy říšský protektor.

Na podzim 1941, když do funkce tzv. zastupujícího říšského protektora nastoupil Reinhard Heydrich, skončilo první období okupace. V lednu 1942 reorganizoval Heydrich centrální protektorátní úřady a protektorátní vládu. Vláda jako kolektivní orgán byla zrušena a její postavení reprezentantky české buržoazie se zásadně změnilo.

V červnu 1942 se uskutečnila reorganizace i v nižších instancích. Nejdříve byly reorganizovány protektorátní úřady a především byly provedeny některé změny v územních obvodech okresních úřadů.

Odstranění dvojkolejnosti veřejné správy znamenalo velmi rozsáhlou úsporu sil, které nacisté potřebovali na hroutících se frontách. Stoupající teror pak zajistil, aby tyto úřady dobře fungovaly.

Po Heydrichově násilné smrti se fakticky stal rozhodujícím mocenským i politickým činitelem protektorátě státní tajemník, a když byl v srpnu 1943 jmenován říšským protektorem dosavadní říšský ministr vnitra Wilhelm Frick, byla tato funkce již jen víceméně reprezentativní. Nejvlivnějším úřadem se stalo nově vytvořené německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu. Bylo v podstatě pokračováním Úřadu říšského protektora a většina jeho pravomocí přešla na tento nový orgán. Vnitřní organizace zůstala v podstatě stejná jako u dřívějšího Úřadu říšského protektora.

Říšskému protektorovi a poté německému státnímu ministrovi přímo podléhala síť tzv. oberlandrátů, které byly vytvářeny již v období vojenské správy. Zásadní význam pro jejich další vývoj měla Heydrichova správní reforma. Oberlandráti byli nadále označováni jako inspektoři říšského protektora a po zřízení německého státního ministerstva jako inspektoři německého státního ministra.

V posledních letech trvání protektorátu již k výraznějším změnám v oblasti státní správy nedošlo. Naznačený vývoj organizace státní správy a územní samosprávy byl praktickou ukázkou odbourávání autonomie suchou cestou. Šlo přitom o součást širšího strategického plánu nacistů na postupnou germanizaci a likvidaci českého národa.¹²

2.3 Veřejná správa v letech 1945 - 1989

Československo bylo po válce obnoveno na základě principu právní kontinuity, jehož faktické uplatňování ale naráželo na určité problémy. Především v poválečném ČSR vedle sebe stálo několik zdrojů právního řádu. Platily právní předpisy pocházející ještě z doby rakouské monarchie, které po 28. říjnu 1918 převzala ČSR, předpisy z let 1918 – 1938, z doby pomnichovské (tzv. druhé republiky), z období Protektorátu Čechy a Morava, předpisy vzešlé z rámce tzv. Prozatímního státního zřízení v Londýně a konečně předpisy vydané již v osvobozeném Československu.*

¹² SCHELLE, K. Vývoj veřejné správy v letech 1848 - 1948. Praha : Eurolex Bohemia, 2002. 389 s. ISBN 80-86432-25-4

* Jedná se o tyto předpisy: recepční zákon, Normy československé ústavy, Ústava Republiky Československé

Hlavní zásady řešení stanovil ústavní dekret prezidenta republiky č. 11/44 Úř. věst. o obnovení právního pořádku z 3. srpna 1944. Podle něj měly zůstat v platnosti všechny právní předpisy vydané do 29. září 1938. Naproti tomu normy z „doby nesvobody“ neměly být součástí československého právního řádu, avšak „po přechodnou dobu“ je bylo možno, pokud neodporovaly ústavě nadále používat.

Mezi hlavní úkoly obnoveného ČSR a potažmo i jeho celé státní správy patřily obnova právního řádu, rekonstrukce hospodářství, náprava křivd z období nesvobody, potrestání válečných zločinců, zrádců a kolaborantů a další.

Na hospodářství měly největší vliv jednak kroky proti Němcům, Maďarům a kolaborantům a jednak znárodňovací dekrety vydané v říjnu 1945. Jejich prostřednictvím došlo k výrazné změně vlastnické struktury československého hospodářství. Stát dosáhl v hospodářské oblasti zcela dominantní postavení.

Již v červnu 1945 byla provedena konfiskace veškerého zemědělského majetku Němců, Maďarů a zrádců, což bylo zachyceno v Ústavním dekretu č. 33/1495 Sb. Proběhla tak vlastně nová pozemková reforma.

Politické a hospodářské změny po roce 1948 velmi významně posílily vliv státu na život celé společnosti a zejména na hospodářství. Začalo období mnoha překotných a ne zcela přehledných reorganizací.

Snadnost, s jakou byly tyto reorganizace a změny prováděny, umožnila nová oprávnění, kterých se vládě dostalo. Již v roce 1949 získala právo měnit a rušit působnost orgánů veřejné správy a o rok později pak zmocnění nařízením upravovat působnost ministerstev, pověřenectev a dalších orgánů veřejné správy včetně možnosti je zřizovat a rušit. Toto zmocnění trvalo až do roku 1960.

V průběhu padesátých let byla role vlády posílena i v důsledku upevňování plánovitého hospodářství. Získávala možnost provádět v zájmu plnění plánu opatření, k nimž by jinak bylo třeba zákona. Toto oprávnění bylo omezeno na dobu trvání plánu a nevztahovalo se na ústavní záležitosti, státní rozpočet, daně, cla a měnové záležitosti.

Vláda zůstávala nejvyšším výkonným orgánem státní správy i po zřízení československé federace v roce 1968. Došlo však k rozvrstvení na vládu federální a vlády republikové. Vznikly vlastně dva okruhy státní správy s poměrně rozsáhlou samostatností – federální a republiková státní správa.

Federální vláda představovala vrchol federální státní správy a byla jedním ze čtyř nejvyšších státních orgánů. Její působnost se týkala úkolů federace zejména v oblasti obrany, bezpečnosti, zahraniční politiky a hospodářství. Sjednocovala, řídila a kontrolovala činnost federálních ministerstev a dalších federálních ústředních orgánů.

V rámci federální státní správy působilo i několik dalších orgánů, které nemusely být zřízeny ústavním zákonem a existovaly ještě před ustavením federace. Proto došlo k příslušné změně jejich názvů. Jednalo se o Federální statistický úřad, Správu federálních hmotných rezerv aj. Další federální orgány státní správy řídil vždy jejich nadřízený ústřední orgán státní správy.

Republikové vlády působily v rámci vymezeném zákony Federálního shromáždění a národních rad. Byly výkonným orgánem v rozsahu výlučné zákonodárné kompetence národních rad a společné působnosti federace a republik. Důležitou součástí jejich kompetencí tvořilo řízení a kontrola národních výborů. Republikové vlády mohly vydat nařízení k provádění zákona národních rad, a pokud je k tomu zmocňoval zákon, též k provádění zákona schváleného Federálním shromážděním.

Mezi federální vládou a republikovými vládami neexistovaly vztahy nadřízenosti a podřízenosti. V různých záležitostech naopak musely spolupracovat. Federální vláda nicméně měla právo pozastavit výkon opatření republikové vlády, pokud odporovalo jejímu opatření vydanému v rámci působnosti federace.

Veškerou svou působnost vlády vykonávaly ve dvou formách. První byla nařízení vlády v mezích zákonů a druhou vládní usnesení, která byla závazná pro členy vlády a orgány, které vláda řídila.

Do padesátých let přetrvávala organizace ministerstev z doby meziválečného Československa. Spočívala na odborech, které vedli odboroví přednostové. První změnou

provedenou počátkem padesátých let bylo zavedení institutu náměstků zastupujících ministra na jednotlivých základních úsecích resortu, do nichž byla celá agenda rozdělena. V roce 1952 pak byly místo odborů zavedeny tzv. hlavní správy. Po jejich zrušení v roce 1958 se opět vrátil systém odborů.

Vnitřní státní správu vykonávaly společně orgány federace i republik, v obou případech se na něm nejvíce podílela ministerstva vnitra. Federální vláda a federální ministerstvo vnitra upravovaly vydávání cestovních dokladů aj. Republiková ministerstva vnitra fungovala jako ústřední orgán státní správy pro územní členění republiky, matriční záležitosti aj. Na vnitřní státní správě se pak přímo podílely národní výbory a orgány Sboru národní bezpečnosti.

V oblasti místních orgánů státní správy nutno především zdůraznit, že z našeho hlediska byla nejdůležitější nesporně tvorba nových institucí, které vlastně posléze přejímaly většinu ostatních zmíněných úkolů. V první řadě šlo o národní výbory, které zdaleka neplnily pouze funkce orgánu veřejné správy, ale představovaly důležitou součást propagandy režimu budovaného v Československu po květnu 1945. V pojmání národních výborů a v očekáváních, jež na ně byla kladena, se tak zejména v letech 1945 – 1948 neustále potýkaly odborně správní a politické motivy.

Idea národních výborů patřila do širšího plánu reforem v osvobozeném Československu již za války. Rychle se ale ukazovalo, že představy o budoucí podobě a fungování národních výborů se podstatně rozcházejí.

Prvním závazným právním dokumentem byl ústavní dekret prezidenta republiky o národních výborech a Prozatímním národním shromáždění č. 18/1944 Úř. věst. čsl. Podle něho měly být na osvobozeném území ustanovovány na základě voleb místní, okresní a zemské národní výbory definovány byly stále ještě jen pro „prozatímní orgány“ veřejné správy ve všech oborech.

V souladu s ústavním dekretem bylo v květnu 1945 vydáno vládní nařízení č. 4/1945 Sb. o volbě a pravomoci národních výborů. Národní výbory měly být v co nejkratší době obnoveny jako orgány zastupitelské a orgány veřejné správy na základě zásad československých volebních řádů. Měly vykonávat všechny úkoly veřejné správy, pokud nebyly výslovně svěřeny jiným institucím.

Národní výbory vznikaly většinou neformálně aklaací na shromážděních občanů. V pohraničních územích, v oblastech s „většinou státně nespolehlivého obyvatelstva“, předpisovaly právní normy ustanovení správních komisí. V okresech měly být sestaveny okresní komise, které pak následně do jednotlivých obcí vysílaly místní správní komise nebo pouze jednoho správního komisaře. V některých městech ustavené revoluční národní výbory vykonávaly po určitou dobu i pravomoci okresních národních výborů.

Dnem zřízení národních výborů zanikly všechny dosavadní obecní, okresní a zemské orgány. Nadále však existovaly obce, okresy a země jako samosprávné korporace. Národní výbory představovaly v tomto smyslu jak orgány těchto územních korporací zastupující určitý samosprávný svaz, tak i orgány státní správy. Územní organizaci správy upravoval dekret prezidenta republiky z 27. října 1945 č. 121/Sb., který s určitými změnami obnovoval územní vymezení zemí a správních okresů podle stavu k 29. září 1938 a odstraňoval přesuny nucené důsledky mnichovské dohody. Poskytoval i možnost vytvářet podle místních potřeb okresní expozitury.

Kompetence národních výborů v těchto letech lze rozdělit do dvou oblastí. Protože nastupovaly na místo dosavadních orgánů obecné správy, přebíraly samozřejmě i jejich běžné úkoly. Prováděly tedy evidenci obyvatelstva, řešily spolkové, shromažďovací, tiskové záležitosti, dohlížely na živnostenské podnikání, školství, sociální a zdravotní péči. V prvních letech zřizovaly a udržovaly zařízení a ústavy. Zvláštní význam národních výborů ale spočíval hlavně v kompetencích souvisejících s mimořádnou poválečnou dobou. Z tohoto hlediska byly národní výbory poměrně dlouho po skončení války zdaleka nejvýznamnějším mocenským faktorem v obvodu své působnosti. Váha národních výborů neklesala ani v dalších poválečných letech. Hrály nezanedbatelnou roli při realizaci mnoha reformních opatření, která byla v Československu v letech 1945 – 1948 přijímána.

Na základě vládního nařízení č. 120/1946 Sb. byly národní výbory všech stupňů obnoveny podle výsledků voleb z května 1946 v jejich obvodu působnosti. Skončila tak paritní zastoupení jednotlivých politických stran.

Zmíněné široké kompetence národních výborů z nich činily předmět ostrých politických sporů. Začaly již za války, pokračovaly v poválečných měsících a letech a projeví se i při

přípravě nové ústavy. Komunisté se svými spojenci prosazovali jejich definitivní potvrzení, ponechání stávajících velkých kompetencí, decentralizaci a ustavení krajského zřízení. Naproti tomu nekomunistické strany trvaly na dosavadním zemském zřízení a klonily se spíše k posílení zemí a zemských institucí vytvořením zemských sněmů a zemských vlád. Požadovaly výraznější odlišení úřadů národních od jejich volených orgánů tím, že by jejich personál jmenovala a propouštěla zmíněná zemská vláda, která by v určitých případech mohla národní výbory i rozpouštět.

V průběhu února 1948 došlo v národních výborech všech stupňů k personálním čistkám řízeným i zde akčními výbory Národní fronty, které navrhovaly osoby, jež musely národní výbory opustit nebo naopak doplnit. Změny, které se na půdě národních výborů odehrály, neměly zpočátku oporu v zákoně a byly legalizovány až dodatečně prostřednictvím zákona č. 213/1948 Sb. z 21. července 1948 o úpravě některých poměrů na ochranu veřejných zájmů.

Po porážce svých soupeřů mohli komunisté bez větších problémů uskutečnit své představy i ve vztahu k národním výborům. Byla jim věnována VI. hlava Ústavy, která stanovovala, že národní výbory jsou zastupitelské sbory, jejichž prostřednictvím „svrchovaný lid vykonává státní moc“ a zároveň jsou nositeli a vykonavateli státní moci v obcích, okresech a krajích. Ve svých působnostech vykonávaly veřejnou správu ve všech oborech. Jejich úkoly spočívaly v „ochraně a posilování lidově demokratického zřízení, podílu na obraně státu a národní bezpečnosti, udržování a zvelebování národního majetku aj.

V rámci soustavy národních výborů platila všeobecná podřízenost nižších stupňů vyšším. Jelikož se přestávalo reálně respektovat komunální vlastnictví, samospráva fakticky zanikla a veškerá činnost národních výborů byla postátněna. Nová ústava ještě teoreticky komunální vlastnictví uznávala, ale definitivně tato možnost skončila počátkem roku 1950, kdy byly zrušeny předpisy o obecním hospodaření.

Od počátku padesátých let národní výbory postupně pozbývaly některé kompetence převzaté od dřívějších orgánů veřejné správy. Do působnosti v roce 1950 vzniklého ministerstva národní bezpečnosti přešlo z okresních národních výborů kromě jiného řízení Sboru národní bezpečnosti, povolování zřízení jeho stanic, provádění předpisů o hlášení obyvatelstva aj.

Naproti tomu však byla k národním výborům připojována řada dalších zařízení a institucí. Některé z nich vznikaly nově, jiné byly převzaty od dřívějších orgánů správy. Všeobecné řízení národních výborů přešlo ústavním zákonem č. 81/1953 Sb. z ministerstva na vládu, při které za tímto účelem vznikla zvláštní komise vedená předsedou vlády nebo jeho náměstkem. V březnu 1954 byly přijaty důležité zákony – mj. ústavní zákon o národních výborech a zákon o volbách do národních výborů.

Velmi důležitou proměnou prošla vnitřní organizace národních výborů. Byl totiž zrušen dlouho trávající referentský systém. Místo referátů zaujaly odbory popřípadě správy národních výborů, v jejich čele ale už nestál člen rady, nýbrž úředník. U okresních národních výborů se povinně zřizovaly odbory.

Na konci padesátých let bylo zřejmé, že nedostatky ve veřejné správě přetrvávají. Zamýšlená decentralizace skončila na krajské úrovni, takže výkon správy zůstával občanům vzdálen. Navíc se začínaly projevovat vážné ekonomické problémy. Navzdory tomu ale režim tvrdil, že základy socialismu se podařilo vybudovat a že se československo ocitá na prahu nové etapy – rozvinuté socialistické společnosti. Rozhodnutí o zahájení příprav na reformu veřejné správy tedy mělo své politické, hospodářské i ideologické důvody. Vytvářela se nová pravidla plánování a nová organizace průmyslu a zemědělství, čemuž se mělo přizpůsobit i správní členění státu.

V roce 1960 byl také přijat nový zákon o národních výborech č. 65/1960 Sb. Národní výbory charakterizoval jako „nejširší orgány pracujících, orgány státní moci a správy v krajích, okresech a obcích“. Hlavní zásadou jejich činnosti byla vedoucí úloha KSČ. Národní výbory získaly tímto zákonem širší působnost zejména v hospodářství, místních potřebách a stavebnictví, takže spravovaly a řídily některé výrobní podniky, školy a sociální instituce. Pečovaly o veřejný pořádek.

Stupně a druhy národních výborů zůstaly bez větších změn. Nadále platila podřízenost nižších stupňů vyšším. Volební období národních výborů bylo prodlouženo na čtyři roky. Jejich hlavním orgánem bylo plénum s taxativně vymezenou výhradní působností. Rada národního výboru byla koncipována především jako výkonný orgán. Výrazně se změnilo postavení a úloha komisí, které už neplnily jako doposud pouze funkce iniciativní a kontrolní,

ale též funkce výkonné. Rozhodnutí komisí přezkoumávala rada nebo plénum příslušného národního výboru.

Ani v průběhu šedesátých let se nepodařilo těžkosti, na něž národní výbory narážel, odstranit. Naopak postupně sílící kritické nálady ve společnosti, byť byly primárně zaměřeny jinam, se musely dotknout i jich. Kromě častých neodborných zásahů komisí zůstávala předmětem diskusí stále otázka, zda má probíhat další decentralizace moci a rozhodování. Společenská atmosféra, v níž sílilo volání po politických reformách, nahrávala i úvahám o nové zákonné úpravě národních výborů a celé veřejné správy. XIII. sjezd KSČ v květnu 1966 tyto plány podpořil a vyslovil se pro další posílení národních výborů a zejména jejich samosprávného momentu.

Národní výbory byly hlavními, ale nikoliv jedinými orgány, které vykonávaly státní správu v územích. Od počátku existovaly i jiné orgány, jímž zvláštní zákony svěřovaly výkon správy (zejména tzv. dekoncentráty, jako např. okresní a krajské finanční správy, vojenské správy či správy spojů).¹³

Zákon z roku 1967 znamenal jednu důležitou změnu oproti dosavadnímu stavu. Stanovil totiž kompetence, v nichž měly národní výbory vykonávat státní správu podle zvláštních předpisů. Národní výbory mohly k výkonu státní správy zřizovat a řídit hospodářské organizace, které samostatně hospodařily. V době, kdy tento zákon vznikal, byly tyto kompetence považovány za samostatnou působnost národních výborů.

Zákon z roku 1967 obsahoval některá demokratizační ustanovení a skrýval v sobě potenciál určitého znovuoživení samosprávy či alespoň emancipace veřejné správy od bezprostředního politického tlaku a řízení. Vzhledem k pozdějšímu neblahému politickému a společenskému vývoji po srpnové invazi vojsk států Varšavské smlouvy byl však jejich reálný dopad omezený. Nastupující normalizace zastavila a zvrátila téměř všechny reformy, vrátila moc úzkému vedení KSČ a znovu zavedla tuhý centralismus. Plány na zavedení větší míry samostatnosti národních výborů se tak nenaplnily a v nových podmínkách vlastně ani

¹³ MATES, Pavel. Kapitoly z historie české veřejné správy v letech 1848 - 1989. Praha : Vysoká škola ekonomická, 1996. 66 s. ISBN 80-7079-846-7.

naplnit nemohly. Jedna z mnoha novel v roce 1982 národní výbory podřídila i v oblasti jejich samostatné působnosti usnesením vlády.

2.4 Veřejná správa po roce 1989

Transformace veřejné správy po roce 1989 započala zákonem, který umožnil odvolávání poslanců zastupitelských sborů a volbu poslanců nových. Na jaře 1990 se ovšem prosadil názor, jenž s dalším fungováním národních výborů vůbec nepočítal. Plánovaná reforma veřejné správy měla vycházet ze zrušení celé soustavy národních výborů. Její tvůrci naopak předpokládali, že bude obnovena samospráva na úrovni měst a obcí, že vzniknou nové monokratické orgány státní správy působící v okresech, že kompetence krajských národních výborů si rozdělí okresy a centrum a že do budoucna se ustaví samospráva i na vyšší než pouze obecní úrovni. Zákonem Česká národní rady č. 425/1990 Sb. bylo zrušeno sedm dosavadních krajských a 75 okresních národních výborů, které nahradilo 73 nových okresních úřadů. Jednalo se o územní správní úřady vykonávající pouze státní správu.

Po roce 1989 byla v Československu obnovována obecní samospráva. Nové uspořádání vycházelo ze zákonů České národní rady č. 367/1990 Sb. o obcích a č. 368/1990 Sb. o volbách do zastupitelstev obcí. Obce se staly základní jednotkou územní samosprávy. Jedná se o územně samosprávní společenství občanů, které je veřejnoprávní korporací, spravuje své záležitosti, vlastní majetek a vystupuje jako subjekt veřejného i soukromého práva.

Občané obce mají zákonem zaručená práva – právo volit a být volen do obecních orgánů, hlasovat v místním referendu, účastnit se zasedání zastupitelstva aj.

Osudy národních výborů byly zpečetěny po roce 1989. Jejich činnost byla čím dále tím více (i když ne vždy zcela oprávněně) kritizována a tak zákonem č. 367/1990 Sb. o obcích byly zrušeny.¹⁴

¹⁴ SCHELLE, Karel. *Vývoj české veřejné správy*. první. Ostrava : KEY Publishing s. r. o., 2008. 431 s. ISBN 978-80-87071-92-2.

Ačkoliv již na počátku devadesátých let bylo rozhodnuto o tom, že vzniknou nové samosprávné celky a že by zároveň měl být vytvořen stupeň státní správy mezi okresy a centrem, k uskutečnění těchto záměrů vedla ještě dlouhá cesta. Vedly se obsáhlé diskuse o dalším postupu reformy a o její hloubce. Odrážela se v nich zdaleka jenom odborná hlediska, ale též politické zájmy. Nakonec byl v roce 1997 schválen zákon č. 347/1997 Sb. o vytvoření vyšších územních samosprávných celků. Na jeho základě mělo být v první fázi vytvořeno 14 nových správních celků (13 krajů a Praha) a později pak zrušeny okresní úřady.

Krajské zřízení v ČR bylo obnoveno v roce 2000. Z hlediska územních obvodů se tyto kraje výrazně liší od krajů existujících v letech 1960 – 1990, ale naopak jsou velmi podobné krajům z let 1949 – 1960. Svou rozlohou a počtem obyvatel se navzájem výrazně neliší. Vznik krajů si samozřejmě vyžadoval důkladnou právní přípravu. Proto byly schváleny nové zákony o obcích, krajích, volbách do zastupitelstev krajů, o okresních úřadech a o hlavním městě Praze. Nutnou součástí legislativních příprav byla i řada zákonů týkajících se finančních a majetkových záležitostí. Názvy krajů a jejich hranice určuje zákon a pouze jeho prostřednictvím mohou být změněny.

Skutečná podoba krajů a jejich orgánů vychází ze zákona č. 129/2000 Sb. o krajích. Kraje v tomto pojetí jsou územní společenství občanů, která mají právo na autonomní správu veřejných záležitostí. Jejich hlavní úkol spočívá v péči o hospodářský, sociální, ekologický a kulturní rozvoj území. Kraje mohou vlastnit majetek a samostatně hospodařit. Jejich celková působnost se dělí na sféru působnosti samostatné a přenesené. Samostatná působnost, kterou zákon upřednostňuje, je vymezena demonstrativně výčtem pravomocí a prostřednictvím generální kompetenční klauzule. V rámci samostatné působnosti kraj vydává obecně závazné vyhlášky, které se řídí pouze zákonem. Na činnost v přenesené působnosti kraje dostávají příspěvek ze státního rozpočtu. V této oblasti jsou vydávána nařízení kraje, jež musí odpovídat nejen zákonu, ale i nižším právním předpisům.

Krajský úřad zajišťuje plnění úkolů ve sféře samostatné i přenesené působnosti kromě těch záležitostí, které zákon přikazoval zastupitelstvu nebo radě. Přezkoumává rozhodnutí obecních úřadů, ukládá sankce podle zákona. Za činnost odpovídá ředitel krajského úřadu.

Nad samostatnou působností kraje dohlíží ministerstvo vnitra ve spolupráci s věcně příslušnými ministerstvy a ústředními správními úřady. Při provádění dohledu je nutno respektovat pravomoci krajů.

V listopadu 2000 proběhly první volby do krajských zastupitelstev, která posléze zvolila rady, hejtmany a zřídila další orgány. Konkrétní pravomoci v jednotlivých oborech správy přidělil krajům zákon č. 132/2000 Sb., který se na ně přenesly působnosti z ministerstev, školských a okresních úřadů.

Po vytvoření právního rámce krajů a po jejich skutečném vzniku následovala druhá fáze reformy veřejné správy. Měla dovršit překonání územního uspořádání z roku 1960, které bylo obecně považováno za nevyhovující, neboť nerespektovalo přirozená místní centra a vžitě vazby. V roce 2000 byl schválen nový zákon o okresních úřadech č. 147/2000 Sb., podle kterého měla činnost okresních úřadů skončit k 31. prosinci 2002. Z obecného hlediska měla být cílem této fáze reformy prohloubená decentralizace, tedy další přesun kompetencí na kraje a obce.

V první fázi se řešila v návaznosti na zmíněný ústavní zákon problematika krajského zřízení. Výsledkem tohoto řešení se stala soustava zákonů přijatých v roce 2000, která umožnila volby do zastupitelstev krajů v listopadu 2000 a působení krajských úřadů od 1. ledna 2001.¹⁵

Po ukončení činnosti 73 okresních úřadů byla většina jejich působností k 1. 1. 2003 přenesena převážně na 205 obcí s rozšířenou působností. Menší část kompetencí zaniklých OkÚ byla s účinností od 1. 1. 2003 přenesena na krajské úřady a na další správní úřady. V případě KÚ se jednalo o působnosti, které zpravidla nevyžadují přímý osobní kontakt občanů při vyřizování osobních záležitostí.¹⁶

¹⁵ *Reforma veřejné správy : Sborník příspěvků.* Doc. JUDr. Pavel Mates, CSc.. 1. vyd. Praha : ASPI, a. s., 2007. 380 s. ISBN 978-80-7357-300-3.

¹⁶ GROSPÍČ, Jiří, et al. *Reforma veřejné správy v teorii a praxi.* Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2004. 406 s. ISBN 80-86473-71-6.

Kraje převzaly kompetence týkající se odvolacího řízení proti rozhodnutím obcí ve správním řízení, kontroly výkonu státní správy v obcích a kontroly hospodaření obcí s maximálně 5000 obyvatel, dohled nad dodržováním zákonů ve státní správě a samosprávě obcí, aj.

Zákon připouští i možnost sloučení obcí. Musí k němu dojít k počátku kalendářního roku nebo ke dni voleb do obecního zastupitelstva. V úvahu přichází i oddělení části obce, které musí předcházet návrh podaný nejpozději šest měsíců před obecními volbami. Oddělovaná část má splnit určité zákonem stanovené podmínky.

Obecní úřad plní úkoly uložené obecní radou a zastupitelstvem v oblasti samostatné působnosti. Odborně usměrňuje obcí zřizované organizace a zařízení. Ve sféře přenesené působnosti vykonává státní správu a je podřízen krajskému úřadu. Obecní úřad se dělí na odbory.

Veškerá působnost orgánů obecní samosprávy se člení na dvě oblasti – samostatnou a přenesenou působnost. Prvotní základ působnosti obcí tvoří samostatná působnost. Z obecného hlediska je charakterizována jako soubor záležitostí v zájmu obce a jejích občanů, pokud nepatří do kompetence krajů nebo do sféry přenesené působnosti.

Samostatnou působnost vykonává zastupitelstvo prostřednictvím obecně závazných vyhlášek. V jejím rámci obec může uložit určité povinnosti. Musí se tak ovšem stát jen na základě zákona, v jeho mezích a při zachování základních práv a svobod.

Přenesenou působnost obcí stanovuje zákon. Může zmocnit radu k vydávání právních předpisů v této sféře. Nazývají se nařízení. K plnění přenesené působnosti obce dostávají příspěvek od státu.

Reforma veřejné správy měla posílit sdílené výnosy daní, ale samosprávné celky se nadále potýkají s nedostatkem financí.

Územní samospráva nesmí ze samé své podstaty podléhat orgánům státní správy a ani nižší stupeň samosprávy není podřízen stupni vyššímu. To ale neznamená, že územně samosprávné celky nejsou nijak kontrolovány. Kontrola však spočívá pouze v tom, zda

opatření obcí a krajů neporušují zákon případně další právní normy. Nad obcemi v tomto směru dohlížely do svého zrušení okresní úřady. Poté přešla tato pravomoc na ministerstvo vnitra, které přitom spolupracuje s ostatními ústředními úřady. Kraje byly podřízeny kontrole ministerstva vnitra již od svého ustanovení v roce 2000.

Cílem reformy veřejné správy bylo zvýšení kvality výkonu veřejné správy, její modernizace a informatizace, zvýšení profesionalizace úředníků a v neposlední řadě přiblížení státní správy k občanům uskutečňováním její decentralizace a dekoncentrace.¹⁷

Decentralizace se uplatnila především ve vlastnictví organizací krajů a v některých otázkách regionálního rozvoje a školství. Ve většině konkrétních oborů správy převažovala spíše dekoncentrace. Z hlediska uplatnění principu subsidiarity byl vývoj jednoznačně příznivý, neboť otázky mezoregionální povahy bylo možno řešit buď samosprávně, nebo v rámci státní správy na příslušné úrovni.¹⁸

¹⁷ GROSPIČ, Jiří, et al. *Reforma veřejné správy v teorii a praxi*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2004. 406 s. ISBN 80-86473-71-6.

¹⁸ *Reforma veřejné správy : Sborník příspěvků*. Doc. JUDr. Pavel Mates, CSc.. 1. vyd. Praha : ASPI, a. s., 2007. 380 s. ISBN 978-80-7357-300-3.

3. Současná reforma veřejné správy

Vláda ČR se ve svém programovém prohlášení zavázala podniknout kroky ke zlepšení veřejné správy a kvality jí poskytovaných služeb, tak aby skutečně fungovala jako služba občanům. Vláda proto zavádí řadu nástrojů, které mají uživatelsky co nejvíce zpříjemnit činnosti a služby, jež veřejná správa nabízí. Ministerstvo vnitra připravilo ucelený komplex kroků k implementaci eGovernmentu do území, které jsou postaveny zejména na spolupráci s kraji a obcemi s rozšířenou působností (ORP). Záměrem je, aby většina úředních záležitostí mohla být vyřízena elektronicky, aby mezi úřady obíhal dokumenty, a ne občan.¹⁹

Implementace eGovernmentu zahrnuje čtyři etapy:²⁰

- CzechPOINT
- Komunikační infrastruktura veřejné správy (KIVS)
- Zákon o eGovernmentu
- Základní registry veřejné správy

3.1 Czech POINT

Projekt Czech POINT přináší značné ulehčení komunikace se státem. V některých situacích stačí dojít pouze na jeden úřad. V konečné fázi projektu by občan mohl své záležitosti vyřizovat i z domova prostřednictvím internetu.²¹ V březnu 2007 se rozběhl pilotní provoz ve 37 obcích České republiky. Od ledna 2008 zahájen ostrý provoz.²²

¹⁹ *Středočeský kraj* [online]. 2008 [cit. 2010-03-19]. EGovernment. Dostupné z WWW: < <http://www.kr-stredocesky.cz/portal/krajsky-urad/odbory/odbor-koncepci-a-projektoveho-rizeni/egovernment.htm>>.

²⁰ *Středočeský kraj* [online]. 2008 [cit. 2010-03-19]. EGovernment. Dostupné z WWW: < <http://www.kr-stredocesky.cz/portal/krajsky-urad/odbory/odbor-koncepci-a-projektoveho-rizeni/egovernment.htm>>.

²¹ *Czech POINT* [online]. 2010 [cit. 2010-03-16]. Co je Czech POINT. Dostupné z WWW: < <http://www.czechpoint.cz/web/index.php?q=node/22>>.

²² *Ministerstvo vnitra* [online]. 2010 [cit. 2010-03-19]. Czech POINT – kontaktní místa veřejné správy. Dostupné z WWW: < <http://www.mvcr.cz/clanek/czech-point-kontaktni-mista-verejne-spravy.aspx?q=Y2hudW09Mw%3d%3d>>.

3.1.1 Co je Czech POINT²³

Český Podací Ověřovací Informační Národní Terminál, tedy Czech POINT je projektem, jehož cílem je zredukovat přílišnou byrokracii ve vztahu občan – veřejná správa. V současnosti musí občan často navštívit několik úřadů k vyřízení jednoho problému. Czech POINT slouží jako asistované místo výkonu veřejné správy, umožňující komunikaci se státem prostřednictvím jednoho místa tak, aby „obíhala data ne občan“.

3.1.2 Cíl projektu Czech POINT²⁴

Cílem projektu Czech POINT je vytvořit garantovanou službu pro komunikaci se státem prostřednictvím jednoho universálního místa, kde je možné získat a ověřit data z veřejných i neveřejných informačních systémů, úředně ověřit dokumenty a listiny, převést písemné dokumenty do elektronické podoby a naopak, získat informace o průběhu správních řízení ve vztahu k občanovi a podat podání pro zahájení řízení správních orgánů. Jde tedy o maximální využití údajů ve vlastnictví státu tak, aby byly minimalizovány požadavky na občany.

3.1.3 Co poskytuje Czech POINT²⁵

Projekt Czech POINT poskytuje:

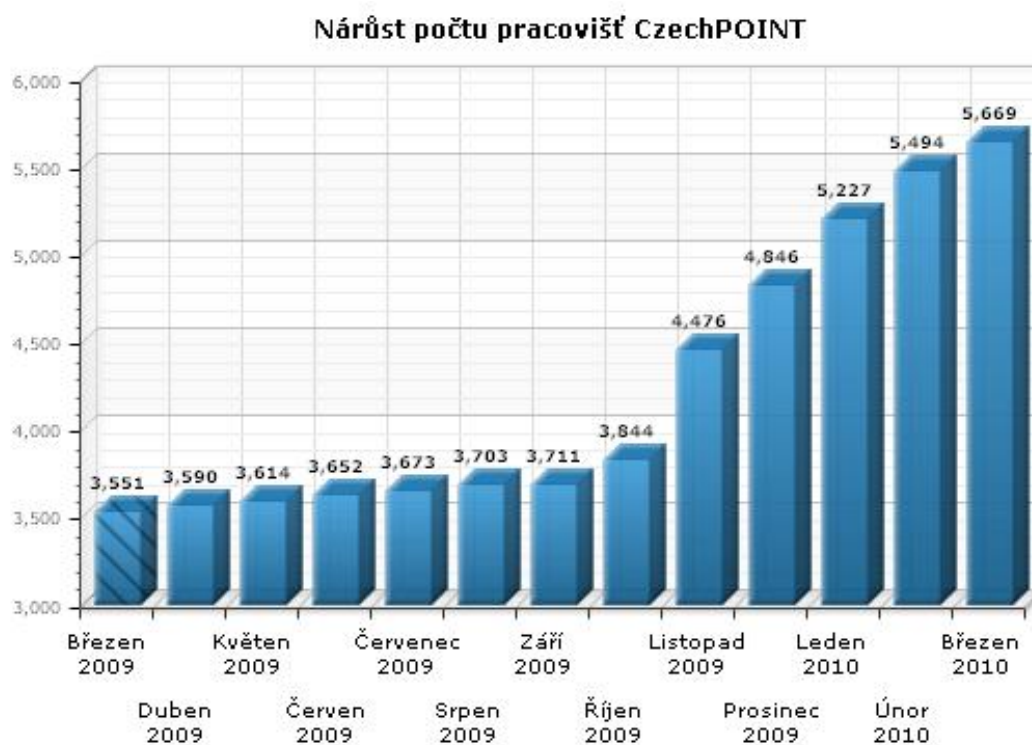
- výpis z Katastru nemovitostí
- výpis z Obchodního rejstříku
- výpis z Živnostenského rejstříku
- výpis z Rejstříku trestů
- přijetí podání podle živnostenského zákona
- žádost o výpis nebo opis z Rejstříku trestů podle zákona č. 124/2008 Sb.

²³ *Czech POINT* [online]. 2010 [cit. 2010-03-16]. Co je Czech POINT. Dostupné z WWW: <<http://www.czechpoint.cz/web/index.php?q=node/22>>.

²⁴ *Czech POINT* [online]. 2010 [cit. 2010-03-16]. Co je Czech POINT. Dostupné z WWW: <<http://www.czechpoint.cz/web/index.php?q=node/22>>.

²⁵ *Czech POINT* [online]. 2010 [cit. 2010-03-16]. Co poskytuje Czech POINT. Dostupné z WWW: <<http://www.czechpoint.cz/web/index.php?q=node/23>>.

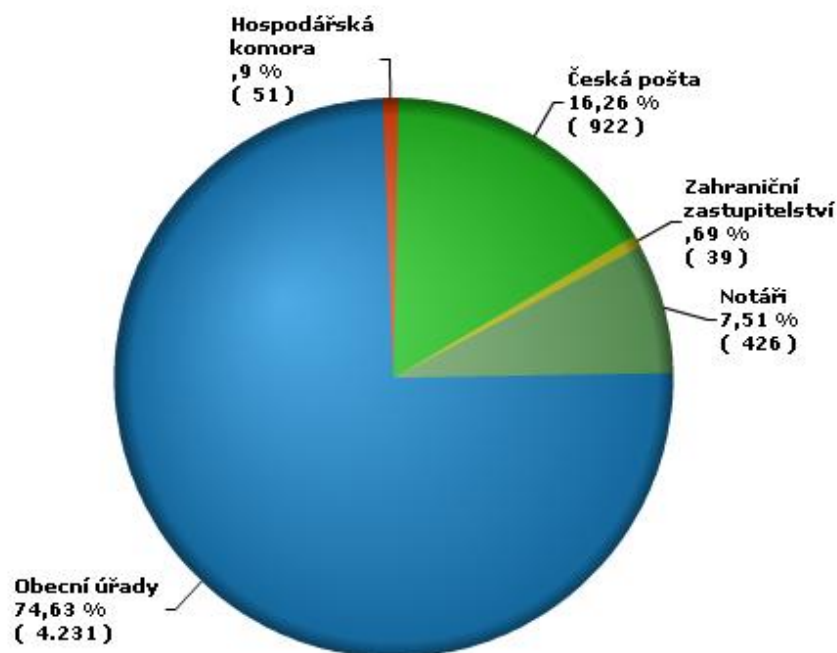
- výpis z bodového hodnocení řidiče
- vydání ověřeného výstupu ze Seznamu kvalifikovaných dodavatelů
- podání do registru účastníků provozu modulu autogramu ISOH
- výpis z insolventního rejstříku
- datové schránky
- autorizovaná konverze dokumentů
- centrální úložiště ověřovacích doložek
- úschovna systému Czech POINT
- CzechPOINT@office
- Czech POINT E-SHOP – výpisy poštou

Obr. 1: Nárůst počtu pracovišť CzechPOINT²⁶

²⁶ *Aktuální statistiky* [online]. 2010 [cit. 2010-04-06]. CzechPOINT. Dostupné z WWW: <<http://www.czechpoint.cz/web/?q=node/424>>.

Struktura pracovišť Czech POINT

Obr. 2: Struktura pracovišť CzechPOINT²⁷

3.2 Komunikační infrastruktura veřejné správy²⁸

Komunikační infrastruktura veřejné správy neboli KIVS jednoduše řečeno představuje sjednocení různých datových linek subjektů veřejné správy do jedné datové sítě. Přínosem KIVSu je jak zefektivnění služeb, tak výrazné úspory.

Budování KIVS bylo zahájeno v roce 2007, v situaci, kdy paralelně vedle sebe existovaly a přibývaly další a další datové linky od jednotlivých ministerstev a úřadů. Primárním cílem zavádění KIVS bylo vytvoření jednotné datové sítě, která poskytne

²⁷ *Aktuální statistiky* [online]. 2010 [cit. 2010-04-06]. CzechPOINT. Dostupné z WWW: <<http://www.czechpoint.cz/web/?q=node/424>>.

²⁸ *Ministerstvo vnitra* [online]. 2010 [cit. 2010-03-19]. Komunikační infrastruktura veřejné správy. Dostupné z WWW: < <http://www.mvcr.cz/clanek/egon-symbol-egovernmentu-komunikacni-infrastruktura-verejne-spravy.aspx>>.

bezpečné připojení a vysoký standard nabízených služeb. Druhým cílem bylo odstranění monopolu poskytovatelů datových služeb.

KIVS je cestou k efektivnímu propojení mezi orgány a informačními systémy veřejné správy, umožňující jak zajištění bezpečného přenosu dat, tak nastavení jednotlivých procesů komunikace mezi zúčastněnými subjekty. Prostřednictvím KIVSu jsou propojeny orgány veřejné správy například s registry nebo Czech POINTy. V současné době se připravuje na integraci do Kiksu Digitální mapa veřejné správy.

3.2.1 Digitální mapa veřejné správy²⁹

Digitální mapa veřejné správy nabídne sjednocení dat z různých geografických informačních systémů v jedné aplikaci. Cílem projektu je usnadnění výkonu veřejné správy a zpřístupnění prostorových dat pro úřady i veřejnost v souladu se strategií Smart Administration, prosazující efektivní a uživatelsky přátelskou veřejnou správu, a rozvojem eGovernmentu v ČR.*

3.3 Zákon o eGovernmentu³⁰

Zákon o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů byl vyhlášen ve Sbírce zákonů 19. 8. 2008 jako zákon č. 300/2008 Sb. Tento zákon, někdy též nazývaný zákon o eGovernmentu nebo eGovernment Act, nabyt účinnosti od 1. července 2009.

Cílem zákona o eGovernmentu je vytvoření optimálních podmínek pro elektronickou komunikaci mezi úřady a občany i mezi úřady samotnými. Rovněž se jím umožní vedení elektronických spisů ve správních řízeních.

* Více na stránkách Ministerstva vnitra <http://www.mvcr.cz/clanek/digitalni-mapa-verejne-spravy.aspx>

²⁹ *Ministerstvo vnitra* [online]. 2010 [cit. 2010-03-19]. Digitální mapa veřejné správy. Dostupné z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/digitalni-mapa-verejne-spravy.aspx>>.

³⁰ *Ministerstvo vnitra* [online]. 2010 [cit. 2010-03-19]. Zákon o eGovernmentu. Dostupné z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/ega-cili-zakon-o-egovernmentu.aspx>>.

Klíčový institut pro provádění elektronických úkonů, tedy pro komunikaci s orgány veřejné moci, představují datové schránky, jejichž informační systém zabezpečuje doručení úředních zpráv v elektronické podobě. Druhým klíčovým prvkem zákona o elektronických úkonech je autorizovaná konverze dokumentů, tedy převedení dokumentu v listinné podobě do dokumentu obsaženého v datové zprávě nebo převedení dokumentu obsaženého v datové zprávě do listinného a zároveň ověření shody jejich obsahu a připojení ověřovací doložky.

3.3.1 Datové schránky

3.3.1.1 Co jsou datové schránky³¹

Zákon č. 300/2008 Sb. definuje datovou schránku jako elektronické úložiště, které je určeno k doručování orgány veřejné moci, provádění úkonů vůči orgánům veřejné moci a po přijetí novely též dodávání dokumentů fyzických osob, podnikajících fyzických osob a právnických osob.

Datové schránky zřizuje a spravuje Ministerstvo vnitra, to je také správcem informačního systému datových schránek. Provozovatelem tohoto systému je držitel poštovní licence.

Povinnosti ministerstva jako správce systému veřejné správy a povinnosti provozovatele vyplývají ze zákona *

³¹ *Ministerstvo vnitra* [online]. 2009 [cit. 2010-03-16]. Datové schránky. Dostupné z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/postup-pri-vyrizovani-pisemnosti-organem-verejne-moci-v-souvislosti-s-datovymi-schrankami-konverzi-dokumentu-a-elektronickou-spisovou-sluzbou.aspx>>.

3.3.1.2 Zřízení datové schránky³²

Zřízení datové schránky je dvojí:

a) ze zákona – orgánům veřejné moci, PO zřízeným zákonem, PO zapsaným v obchodním rejstříku, organizačním složkám zahraničních PO zapsaným v obchodním rejstříku a insolvenčním správcům budou datové schránky zřízeny ze zákona do 90 dnů od účinnosti zákona č. 300/2008 Sb..

b) na žádost – subjekty, jimž není datová schránka zřizována ze zákona, tj. fyzické osoby, většina podnikajících fyzických osob a část právnických osob mohou o zřízení datové schránky požádat. O zřízení další datové schránky mohou rovněž požádat orgány veřejné moci.

3.4 Základní registry veřejné správy³³

Vytvoření centrálních registrů veřejné správy, které by řešily dosavadní potíže související s nejednotností, multiplicitou a neaktuálností klíčových databází, je jedním z pilířů elektronizace veřejné správy. Proto také registry symbolizují eGONův mozek, bez nějž by celé fungování eGovernmentu v České republice bylo málo efektivní.

Zásadním krokem k fungování systému základních registrů bylo přijetí zákona č. 111/2009 Sb., o základních registrech a zákona č. 227/2009 Sb. na počátku roku 2009. Tyto zákony vytvářejí předpoklad pro spuštění systému od 1. 7. 2010 ve zkušebním provozu a o rok později v ostrém provozu.

³² *Ministerstvo vnitra* [online]. 2009 [cit. 2010-03-16]. Datové schránky. Dostupné z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/postup-pri-vyrizovani-pisemnosti-organem-verejne-moci-v-souvislosti-s-datovymi-schrankami-konverzi-dokumentu-a-elektronickou-spisovou-sluzbou.aspx>>..

* Jedná se o zákon č. 365/2000 Sb., o informačních systémech veřejné správy a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 300/2008 Sb.

³³ *Ministerstvo vnitra* [online]. 2010 [cit. 2010-03-19]. Základní registry veřejné správy. Dostupné z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/zakladni-registry-verejne-spravy.aspx>>.

3.4.1 Druhy základních registrů veřejné správy³⁴

Registr obyvatel – ROB – obsahující základní údaje o občanech a cizincích s povolením k pobytu, mezi tyto údaje patří: jméno a příjmení, datum a místo narození a úmrtí a státní občanství

Registr práv a povinností – RPP – obsahující referenční údaje o působnosti orgánů veřejné moci, mj. oprávnění k přístupu k jednotlivým údajům, informace o změnách provedených v těchto údajích apod. Slouží jako garance bezpečné správy dat občanů a subjektů vedených v jednotlivých registrech

Registr osob – ROS – obsahující údaje o právnických osobách, podnikajících fyzických osobách, orgánech veřejné moci i o nekomerčních subjektech, jako jsou občanská sdružení a církve

Registr územní identifikace, adres a nemovitostí – RUIAN – spravující údaje o základních územních a správních prvcích

Všechny čtyři základní registry budou fungovat v rámci Informačního systému základních registrů, tzv. ISZR, jehož správu bude mít na starosti nově vzniklý státní úřad (Správa základních registrů). Technologickou platformu informačního systému budou zajišťovat další součásti eGONa – Komunikační infrastruktura veřejné správy (KIVS) a Centrální místo služeb (CMS).

3.5 Cíl eGOVERNMENTU³⁵

Cílem eGovernmentu je moderní, přátelský a efektivní úřad, který bude znamenat konec dlouhých hodin čekání ve frontách na úřadech, elektronickou komunikaci mezi občanem a

³⁴ *Ministerstvo vnitra* [online]. 2010 [cit. 2010-03-19]. Základní registry veřejné správy. Dostupné z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/zakladni-registry-verejne-spravy.aspx>>.

³⁵ *Ministerstvo vnitra* [online]. 2010 [cit. 2010-03-19]. Zákon o eGovernmentu. Dostupné z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/ega-cili-zakon-o-egovernmentu.aspx>>.

státem, omezení neustálého vyplňování papírových úředních formulářů a propojené databáze veřejné správy. Bude přínosem pro stát, občany i úředníky, protože ti nebudou nuceni přepisovat tyto formuláře a zjišťovat od občanů údaje, které už veřejná správa má.

Veřejná správa, tak jak ji známe dnes, bude mít díky eGovernmentu možnost téměř okamžitě poskládat všechny potřebné údaje a podklady – vyřízení žádostí, zpracování, podání či doplnění potřebných informací. V konečném důsledku bude levnější a rychlejší. Vyřízení úředních záležitostí se zrychlí, zpřesní a zlidští.

Závěr

Jak již víme, veřejná správa je všeobecně považována za ústřední pojem jak správního práva, tak správní vědy. Dnešní pojetí veřejné správy jako služby předznamenává úkoly, jejichž realizace nemá tradiční veřejnoprávní povahu. Úkoly veřejné správy představují záležitosti, které jsou středem pozornosti celého státního společenství a odpovídají a jsou spojeny s dlouhodobými cíli. Nositelem veřejné správy je ten, kdo zajišťuje její výkon a nese za něj odpovědnost. Za orgán veřejné správy můžeme považovat subjekt veřejné správy, který má určitou organizační samostatnost a přitom má zákonem určenou vlastní pravomoc a působnost. Veřejná správa bývá členěna na státní správu a samosprávu, přičemž státní správa je uskutečňována státem a představuje základ veřejné správy. Samosprávu můžeme chápat jako veřejnou správu, kterou uskutečňují jiné veřejnoprávní subjekty než je stát.

V období meziválečné republiky zabezpečovaly národní výbory nejrozmanitější úkoly v různých oblastech a podléhaly mu všechny úřady samosprávné, státní a župní, ústavy státní, zemské, okresní i obecní. V roce 1920 byla přijata Národním shromážděním definitivní Ústava ČSR. V roce 1927 začala likvidace okresní a zemské samosprávy, která vedla k postátnění. V předmnichovské republice bylo charakteristické, že stát svěřoval některé úkoly veřejné správy soukromým a poloveřejným institucím. V období druhé republiky byl navíc dovršen proces narůstání moci výkonných úřadů. Rozhodujícím činitelem se stala vláda, Národní shromáždění ustoupilo zcela do pozadí.

V období nacistické okupace se zásadně změnil charakter veřejné správy. Pro Protektorát Čechy a Morava se stala typickou dvojkolejnost veřejné správy. Byli zvoleni vládní prezidenti, kteří měli sídla v Ústí nad Labem, Karlových Varech a Opavě. Dále byl zřízen úřad říšského místodržitele v Liberci, který se vyvinul z úřadu říšského komisaře. Velmi výraznou úlohu ve veřejné správě hrála nacistická strana NSDAP. Vzniklo pět protektorátních okresů NSDAP. Byly to okresy Hradec Králové, Praha, Plzeň, Olomouc a Moravská Ostrava. Na počátku roku 1942 byly některé úřady uvedeny dočasně do stavu klidu a ústřední agenda byla zjednodušována, což postihlo několik landrátů a rovněž soudnictví. V roce 1943 se nejdůležitějším úřadem stalo nově vytvořené německé státní ministerstvo pro

Čechy a Moravu, které bylo v podstatě pokračováním Úřadu říšského protektora a většina jeho pravomocí přešla na tento nový orgán.

Československo bylo po válce obnoveno na základě principu právní kontinuity, jehož faktické uplatňování naráželo na určité problémy. V květnu 1945 bylo vydáno vládní nařízení o volbě a pravomoci národních výborů, které měly být v co nejkratší době obnoveny jako orgány zastupitelské a orgány veřejné správy. V roce 1948 velmi výrazně posílily vliv státu na život a hospodářství politické a hospodářské změny. V roce 1949 získala vláda právo měnit a rušit působnost orgánů veřejné správy a v roce 1950 upravovat působnost ministerstev. Od padesátých let pozbývaly postupně některé kompetence převzaté od dřívějších orgánů veřejné správy. V průběhu šedesátých let se nepodařilo těžkosti, na něž systém národních výborů narážel, odstranit. Naopak postupně sílící kritické nálady společnosti se musely dotknout i jich. V roce 1982 byly národní výbory podřízeny i v oblasti jejich samostatné působnosti usnesením vlády.

Po roce 1989 byla v Československu obnovována obecní samospráva. Základní jednotkou územní samosprávy se staly obce. Na počátku devadesátých let bylo rozhodnuto o tom, že vzniknou nové samosprávné celky a že by zároveň měl být vytvořen stupeň státní správy mezi okresy a centrem. V roce 1997 byl schválen zákon o vytvoření vyšších územních samosprávných celků. Na jeho základě mělo být v první fázi vytvořeno 14 nových správních celků a později zrušeny okresní úřady. Krajské zřízení v ČR bylo obnoveno v roce 2000. V listopadu 2000 proběhly první volby do krajských zastupitelstev. Po vytvoření právního rámce krajů a jejich skutečném vzniku následovala druhá fáze reformy veřejné správy. V roce 2000 byl schválen zákon o okresních úřadech, podle kterého měla činnost OkÚ skončit k 31. prosinci 2002. Reforma veřejné správy měla posílit sdílené výnosy daní, ale samosprávné celky se nadále potýkají s nedostatkem financí. Cílem reformy veřejné správy bylo zvýšení kvality výkonu veřejné správy, její modernizace a informatizace, profesionalizace úředníků a další.

Elektronizace veřejné správy je pro veřejnost spjata s elektronickým podpisem, možností podat daňové přiznání, příp. vyřídit další důležité záležitosti se státní správou e-mailem. Idea elektronizace veřejné správy je ve své podstatě velmi jednoduchá. Zpřístupnit informace orgánů státní správy a samosprávy občanům a sobě navzájem, a to pomocí nástrojů, které jsou dnes k dispozici. Možnost využívat elektronické prostředky samotnými

pracovníky jednotlivých úřadů je nedílnou a nezbytnou součástí otevřeného přístupu k informacím. Elektronizace veřejné správy je dlouhodobý proces, jehož zhodnocení bude možné až za 10 – 20 let.

Použitá literatura

- 1) GROSPÍČ, Jiří, et al. *Reforma veřejné správy v teorii a praxi*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2004. 406 s. ISBN 80-86473-71-6.
- 2) HENDRYCH, Dušan. *Správní věda : Teorie veřejné správy*. 2. Praha : ASPI, a. s., 2007. 212 s. ISBN 978-80-7357-248-8.
- 3) JANÁK, Jan, HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v českých zemích*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2007. 570 s. ISBN 978-80-7106-906-5.
- 4) MATES, Pavel; MATULA, Miloš. *Kapitoly ze správní vědy*. první. Praha : VŠE v Praze, 1997. 63 s. ISBN 80-7079-128-4.
- 5) PEKOVÁ, Jitka; PILNÝ, Jaroslav. *Veřejná správa a finance*. Praha : Codex Bohemia, s. r. o., 1998. 304 s. ISBN 80-85963-85-X.
- 6) *Reforma veřejné správy : Sborník příspěvků*. Doc. JUDr. Pavel Mates, CSc.. 1. vyd. Praha : ASPI, a. s., 2007. 380 s. ISBN 978-80-7357-300-3.
- 7) SCHELLE, Karel. *Vývoj české veřejné správy*. první. Ostrava : KEY Publishing s. r. o., 2008. 431 s. ISBN 978-80-87071-92-2.
- 8) SCHELLE, K. *Vývoj veřejné správy v letech 1848 - 1948*. Praha : Eurolex Bohemia, 2002. 389 s. ISBN 80-86432-25-4.
- 9) *Úvod do regionálních věd a veřejné správy*. 4. vydání. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2004. 447 s. ISBN 80-86473-80-5.
- 10) *Aktuální statistiky* [online]. 2010 [cit. 2010-04-06]. CzechPOINT. Dostupné z WWW: <<http://www.czechpoint.cz/web/?q=node/424>>.
- 11) *Czech POINT* [online]. 2010 [cit. 2010-03-16]. Co je Czech POINT. Dostupné z WWW: <<http://www.czechpoint.cz/web/index.php?q=node/22>>.
- 12) *Czech POINT* [online]. 2010 [cit. 2010-03-16]. Co poskytuje Czech POINT. Dostupné z WWW: <<http://www.czechpoint.cz/web/index.php?q=node/23>>.
- 13) *Ministerstvo vnitra* [online]. 2010 [cit. 2010-03-19]. Czech POINT – kontaktní místa veřejné správy. Dostupné z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/czech-point-kontaktni-mista-verejne-spravy.aspx?q=Y2hudW09Mw%3d%3d>>.
- 14) *Ministerstvo vnitra* [online]. 2009 [cit. 2010-03-16]. Datové schránky. Dostupné z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/postup-pri-vyrizovani-pisemnosti-organem-verejne-moci-v-souvislosti-s-datovymi-schrankami-konverzi-dokumentu-a-elektronickou-spisovou-sluzbou.aspx>>..

- 15) *Ministerstvo vnitra* [online]. 2010 [cit. 2010-03-19]. Digitální mapa veřejné správy. Dostupné z WWW: < <http://www.mvcr.cz/clanek/digitalni-mapa-verejne-spravy.aspx>>.
- 16) *Ministerstvo vnitra* [online]. 2010 [cit. 2010-03-19]. EGON - symbol eGovernmentu. Dostupné z WWW: < <http://www.mvcr.cz/egon-symbol-egovernmentu.aspx>>.
- 17) *Ministerstvo vnitra* [online]. 2010 [cit. 2010-03-19]. Komunikační infrastruktura veřejné správy. Dostupné z WWW: < <http://www.mvcr.cz/clanek/egon-symbol-egovernmentu-komunikacni-infrastruktura-verejne-spravy.aspx>>.
- 18) *Ministerstvo vnitra* [online]. 2010 [cit. 2010-03-19]. Základní registry veřejné správy. Dostupné z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/zakladni-registry-verejne-spravy.aspx>>.
- 19) *Ministerstvo vnitra* [online]. 2010 [cit. 2010-03-19]. Zákon o eGovernmentu. Dostupné z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/ega-cili-zakon-o-egovernmentu.aspx>>.
- 20) *Středočeský kraj* [online]. 2008 [cit. 2010-03-19]. EGovernment. Dostupné z WWW: < <http://www.kr-stredocesky.cz/portal/krajsky-urad/odbory/odbor-koncepci-a-projektoveho-rizeni/egovernment.htm>>.